

ELŐFIZETÉSI ARAK

Egy óra 4.- pengő
Negyedévre 10.80 pengő
Félévre 21.60 pengő

Egyes szám ára

Budapesten, vidéken és a
pályaudvarokon 16 fillér
Ünnepnapokon 24 fillér
Vasárnap 32 fillér

PESTI NAPLÓ

SZERKESZTŐSÉG

és KIADÓ HIVATALI

VII ker., Rákóczi út 54.

Telefon 1-455-59-től 50-ig,

1-464-19-től 17-ig (sorozat)

Jegypénztár, hirdetés-, előfizetési-, utazási- és könyvosztály

VII., Erzsébet körút 18-20.

Szerkesztőség Bécsben

L. Kohlmarkt 7.

LABORATÓRIUM ÉS PIAC

Szent-Györgyi Albert magyar orvos-professzor megkapta a Nobel-díjat, a művészet és a tudomány e gentleman jutalmát, amelyre a művelt és értő emberiség általában úgy néz fel, mint a halhatatlanság biztosítékára. A Nobel-díj mint intézmény aránylag még fiatal, körülbelül egyidős a századdal, amelyben élünk, eddig mégis már a negyedik eset, hogy magyar embert jutalmaz. Lénárt, Zsigmond, Bárány voltak az eddigi Nobel-díjasok, valamennyien tudósok és magyarok, de életük és munkásságuk javát idegen egyetemeken, katedrákon, klinikákon, laboratóriumokban töltötték. Szent-Györgyi Albert nem. Itthon élt, itthon dolgozott, a C- és a P-vitamint egy magyar vidéki egyetemen, a szegedi fedezte fel és a svéd akadémia kitüntető ítélete most egy tiszaparti laboratóriumba adresszáltatott. Ez az, aminek különösen örülünk. Tisza partja. Végre is nem történelemelőtti idők voltak, amikor ott még török táborozott, harambasa portyázott és a félhold elaltatott mindent, ami tudás, gondolkodás, emberi kultúrigegezet volt. De még utána is, hogy kitakarodott, a magyar Alföld mennyi ideig és mennyire mostohája volt a minket uraló bécsi kormányzatnak. Valahogyan talán függetlenségi érzéseik büntetéseképp olykor másodosztályú sorban tartották a kiegyezés korszakban is. A Duna-Tisza háta kuruc magyarsága nem volt elsőrendű protekció abban az időben. Ki indította el tulajdonképpen az Alföld mai rohamos kultúrtempóját, amely esztendő alatt nemcsak igyekezett, de tudott is behozni évszázadokat! És jelesül Szegedet ki tette meg expressz meneteléssel azzá a fényes kultúrempóriumá, aminek ma számít. Amikor egy szegedi professzort ér a Nobel-díj nagy kitüntetése, önkéntelenül is gróf Klebelsberg Kunó nagy emléke idéződik fel bennünk, de ez emlékekkel együtt a gúny és gáncs, az értetlen és műveletlen kritika is, amely gróf Bethlen István kormányának kultuszminiszterét gáncsolni, fújni, fűrészelni igyekezett. Valami abból a sugárkévből, ami Szent-Györgyi professzorra hull, Klebelsberg emlékéit is illeti, mint elégtétel és engesztelés. Annyiszor kérdezték akkor, mért építi Klebelsberg mániákusan teli az országot iskolákkal, klinikákkal, laboratóriumokkal. Mért? Hát ezért! Gáncsoskodó kérdésekre most a messze svéd akadémia felel illetékesen. A korszorosztáskor a stockholmi aulában egy magyar ember is fog ülni az ünnepi emelvényen szemben a svéd királlyal, aki ország-világ előtt kezelni fog vele. Itt a válasz. Ami pedig Klebelsberg Kunó mániákusságát illeti, mutatassanak a szellemtörténelem lapjain csak egy meggyőződött embert is, akiből a tehetségnek és a serénységnek ez a mániákussága hiányzott volna — mániákusság, amely egy kicsit mindig önfeláldozás és mártíromság is.

Műveletlen kritika gáncsolt akkor, ma pedig műveletlen demagógia uszít, gyanúsít, rágalmoz. Erre nem árt figyelmeztetni, amikor most a laboratórium ilyen szép győzelmet

aratott a piac, a katedra a hordó fölött. A Szent-Györgyiek laboratóriumi munkája világeikk. Ezt mindig lehet mutogatni, a kirakatba tenni, akárcsak Petőfi, Vörösmarty, Arany, Katona, Madách, Jókai, Mikszáth, Herczeg, Molnár, Liszt, Bartók, Kodály, Munkácsy, Szinnyey-Merse, a Bolyaiak és Eötvös Lorántok zsenijét. De iszonyú bajba kerülünk, ha a történelem minket arra kényszerítene, hogy külföldre mutatónak küldjünk valamit abból az értéknélküli mintából, amelyről különben nem szabad mintát venni, fortyogó frázisok és sístergő szövegek ocsujából. Istenem, azok a zagyva mondatok, tótágot álló szavak, az a rengeteg értelmetlenség. Még szerencse, hogy egyáltalán nem magyar. Szinte valamennyi az idegen maszlag gyámoltalan fordítása, értelmileg idegen a magyar fejnek, hangzásilag a magyar fülnek. Számunkra sem értelmük, sem hangzásuk, sem muzsikájuk, sem mondanivalójuk nincs.

Szent-Györgyi professzor Nobel-díjas laureátus kutató tudós. Akit most ilyen díszesen kitüntettek, az a magyar orvostanár, a pozitív tudomány embere. Azé a tudományé, amelynek, hogy a legkisebb képletbe vagy ismeret-törödékhöz eljuthasson, valahol új nyomra akadjon, évek, gyakran évtizedek munkájára és mindig ellenőrzött, a kísérletek dialektikájában és próbavetők kontradiktórikus eljárásában ellenőrzött munkára. Ahhoz, hogy egy új ismeret vagy eredmény, amelynek illusztrálására vagy ismertetésére, de néha kimerítő magyarázatára is gyakran elegendő néhány matematikai képlet, olykor évekig van szükség. Hősi munkára göröcsövek és göregek közt, hősi, újra ezt a szót mondjuk, hősi elvonultságra, mert hiszen minden szellemi munka hősiesség és felelősség. A Szent-Györgyiek munkája ihletettségekben is pozitív munka, a sejtés és ráeszmélés megszállottsága után az ellenőrzések és kísérletezések dokumentációjában olyan józan, mint maga a matematika, amelynek képleteivel ők munkájukat igazolják és eredményeiket illusztrálják. Szóval higgadt, józan, önfegyelem. És itt talán nem véletlen, hogy magyar zseni jött világelismeréshez. Tudniillik a higgadtság, a józanság, a szorgalom jelesül magyar tulajdonságok. A magyar falu népe közt sosem fogsz találni akár oroszos, akár egyéb fantasztiát. A mi népünk tud ítélni és tud különböztetni és arra sosem lesz hajlandó, hogy szentnek nézze azt, aki örült. Csak örült, de alaposan, búsán, hogy úgy mondjuk, kiadósan örült. A kelekótya ember elvesztette játszóját már határában annak a falunak, ahová bejutni igyekszik. A mákonyhitűt a nép megneveti, elmókázik vele, de hogy rája bizza házatáját, családját, sorsát, jövődjét, arra még nem volt példa. Örület és fantaszitikum mindig megbukott a magyar faluban és aki a magyarországi bolsevizmus bukásának igazi okát keresi, szálljon ki a magyar faluban, beszéljen azokkal a színjózan, aranyesű parasztokkal, nézzen körül okos, tiszta szobáikban, szemlélje meg a vetések logikus rendjét, figyelje meg a paraszt napjának évszázadosan böles beosztását és akkor tudni fogja, hogy itt az örület soha fészket vetni nem fog tudni. Ez persze nem azt jelenti, hogy a mi embe-reink lelke fából van, vagy hogy összesen annyira tudnak érezni, mint egy automatikusan

rúgóra járó számológép. Igen, ez a nép, amelyet valamikor szent lángba gyújtott Kossuth Lajos, tud lelkesedni, sőt rajongani, de ha kell, tud nevetni és kinevetni, a jókedvével nevetni és a józan okosságával kinevetni. Köszöntéssel fogadja az igazi prófétát, akiből oly keveset lát mostanában, de megkacagja és kikacagja a trombitahangú álprófétát, akiből újabban annyi példány környékezi meg és mind ugyanaz, a kétségbeesésig és az unalomig hasonlítanak egymásra, mind ugyanazt a frázist majszolja, valamennyi ugyanabban a zsargonban beszél, maszlagit és szédít. Tizenkettő belőlük pontosan egy tucat, ez valahogy mindig rendben lesz körülöt-tük, de ez egyúttal az egyetlen is, amikor megbízhatók. Kétségbeesítő egyformaságuk és az, hogy ahogyan együttvéve nem válnak ki a társadalomból, öközülik sem válik ki egyetlen sem. Visszahullniak a névtelenségbe, amiből előjöttek, anélkül, hogy bárki is hívta volna őket.

Pozitív tudósnak mondtuk Szent-Györgyi professzort és amikor az új magyar Nobel-díjasnak, a szellem és lélek e mágnásának tudósi és kutatói voltát elemezzük, meg kell mondanunk azt is, hogy az ő munkája, a kutató tudósé, el nem képzelhető a szellem, a kultúra, a gondolkodás teljes szabadsága nélkül. Tudós csak ott tud dolgozni és excellálni, ahol hagyják. Ahol nem fékezik őt paragrafusok és nem gátolják elfogultságok, ez a legkegyetlenebb, habár iratlan a cenzúra, az elfogultság és az előítélet. A tudós vagy elfogulatlan, vagy nem tudós. Az igazi tudós csak egy irányban lehet elfogult, az elfogulatlanság irányában. Ez az ő lelkes tárgyilagossága és ez adja meg gondolkodásának bátorságát és munkájának eredményét, ami Szent-Györgyi Albert esetében siker és dicsőség. Az, hogy nem retten vissza tényektől és hogy szereti a valóságot. Azt a valóságot, amely legfőbb szublimációjában talán maga az igazság, hiszen ezt a valóságot, a világ nagy és titokzatos eredetű valóságát maga Isten teremtette. Ezért kell szeretni és ezért kell tisztelni és ezért kap a tudós munkája oly hallatlan erkölcsi rangot. Hiszen ha nem lenne benne meg a megismerés bátorsága és a valósággal és igazsággal, de mindig csak az igazsággal szemben való alázat, akkor munkája talán nem volna más szellemi virtuozitásnál, amely erőfeszítésnek és produkciónak szintén tiszteletreméltó, de ha csak az, ha hiányzik belőle a haladásra való vágy és az embereken való segítőkészség, a munkának az a belső lelkes öröme, ami egyúttal kielégülés és elégtétel, akkor az a munka minden agytechnikai káprázata ellenére is iég-üres valami lenne. Szellemeircuszi mutatvány, amely a világot szórakoztatja, de nem viszi előbbre, érdekesebbé teszi, de nem gazdagabbá. Ami a Szent-Györgyi Albertek munkáját és alkotását szellemileg oly hősiessé teszi, erkölcsi rangjuk, a szabadság, a tudás, a világosság, a valóság, a világ és az emberek szeretete. Az odaadás és az önfeláldozás. Ami nélkül nincs. Ez nem a demagógia ügyes és motorizált rutinja. Itt az egyéniség él, küzd és győz. Ez a legszebb emberi érték és legritkább isteni ajándék: az egyéniség. Amellyel szemben minden kollektivistá teória ajult és sápadt erőlködés és erőltettség. Négy lábú asztalok és székek tömegét talán tudja produkálni a sok öt- és nem tudjuk hány éves munkaterv. De csak egy Szent-Györgyi Albertet is!